Megemlékezés

Gál Ferenc emlékezete

Legtöbbünk személyesen ismerte azt a papot, professzort, lelkipásztort, atyai jóbarátot, akire születésének századik évfordulóján hálával és szeretettel gondolunk. Szeretettel, bár arcán még baráti együttlétekkor is ritkán tükröződött mosoly, legtöbbször komoly maradt, ami gondolatai, lelke összeszedettségét tükrözte. Hálával – bár inkább Istennek tartozunk érte hálával! – és köszönettel, mert az Egyház hitét és elsősorban Isten Igéjét, a Szentírást fáradhatatlanul tanulmányozta, hogy minél bőségesebben megoszthassa velünk. Hol, mikor, milyen alkalmakkor?

Hívekkel a vasárnapi miséken, itt, a Felsőkrisztinavárosi templomban, konferenciabeszédei alkalmával az Egyetemi templomban, amely a hatvanas-hetvenes években zsúfolásig megtelt hívekkel, érdeklődőkkel. A templom melletti Központi Papnevelő Intézet folyosóján a legbuzgóbbak tízen-huszan idecipelt, otromba és nehéz magnetofonjaik segítségével vették fel a pontosan egy órás beszédeit, hogy a távollevők is hallgathassák nyugodt hangvételű, szónoki eszközöktől mentes „szónoklatait" – tanítását – fejtegetéseit. Ezért nem lehet még csak megbecsülni sem, hogy valójában hányan hallgatták híres konferenciabeszédeit. A századelőn (mármint a XX. század elején) Prohászka Ottokár püspök, az ötvenes években Sík Sándor piarista tartományfőnök – neves költő – vonzott az Egyetemi templomba ennyi hívőt, mint Gál Ferenc. Tóth Tihamér rektort is említeni kell híressé vált rádiós beszédei miatt az 1930-as években, mert őt a trianoni határokon túlra kényszerített honfitársaink meg az itthoniak felekezeti hovatartozástól függetlenül lelkesen hallgatták, részint szónoki stílusa miatt. A szószéken utóda, Gál Ferenc talán miatta mondott le minden szónokiasságról. Azok a hívek, akik nem fértek be az Egyetemi templomba és a mellette lévő földszinti és első emeleti keresztúti folyosókra, a kis aulában – ami nevével ellentétben tágas földszinti terem – vagy százan kaphattak kényelmes helyet a tonet-székeken, mert a mikrofon ide is elhozta a beszédet. A szeminárium kispapjai (az akkori nevén) Hittudományi Akadémia hallgatói, ezekben az években ötvenen-hatvanan állva hallgatták professzoruk konferencia beszédét, mert az ülőhelyek a világi híveket illették meg. Elképzelhetetlennek tűnt, hogy egy reverendás „tisztelendő úr" – ahogyan a róluk gondoskodó, a szükséges háztartási munkákat éhbérért végző apácák őket beöltözésük napjától kezdve szólították – üljön és egy világi az ő jelenlétében álljon. Ismétlem, az ülőhelyek a híveket illették meg, az állóhelyek a némi aszkézistől sem visszarettenő kispapokat.

Gál Ferenc a növendék-papsággal egyetemi katedrájáról is megosztotta tudását. (A teológiai kart 1950-ben az egyetemről „a fura urak" kizárták ugyan, a nevét elvették, de universitas-jellegét meghagyták.) Amikor pedig az „Akadémia" levelező tagozata

1978-ban működni kezdett, ennek keretében egyre több világi hívőt is tanított. Nem feledkezett meg a lelkipásztorkodó papságról sem, mert vállalta papi rekollekciók tartását, lelkigyakorlataik vezetését. Nem volt érsekség-püspökség, amely ne hívta volna meg; és ő szívesen vállalta paptestvérei teológiai ismereteinek gyarapítását annak ellenére, hogy ezernyi teendője volt, melyeket legtöbbször önként, mint a magyar egyház dolgos papja fölvállalt. Nem vezetett autót, maradt a vonat-autóbusz, hogy eljusson a vidéki színhelyekre. (Az autót nem tartotta a korszerű lelkipásztorkodás nélkülözhetetlen kellékének. Amikor 1974 tavaszán 40 kispap egyszerre készült megszerezni a vezetői jogosítványt és emiatt jelentős részük hiányzott dogmatikai előadásairól, így fakadt ki a gyérszámú jelenlévő előtt: döntsék el, sofőrök akarnak lenni, vagy papok?)

Milyen címen mondhatom el most mindezt, Gál Ferenc alakját megidézve? Egyszerűen azért, mert tanítványa, később pedig tanártársa lehettem. Majd a *Communio* nemzetközi teológiai és kulturális folyóirat magyar változatának az 1993-as kezdetétől fogva egészen az 1998-ban bekövetkezett haláláig ő volt a főszerkesztő, jómagam pedig mellette a szerkesztő. Így szűk harminc éven át álltam vele napi-heti kapcsolatban. Ezt csak a róla mondottak-írottak hitelesítéseként említettem meg, és nem azért, hogy az emlékezés ürügyén olyasmiről szóljak, ami jelen esetben nem tartozik ide, vagyis fölösleges.

Mint tanítványa, 3 éven – 6 féléven át hallgattam társaimmal együtt dogmatika előadásait. Bevallom, az első félévben nem tudtam odafigyelni az előadására, mert egyenletesen monoton hanghordozása, szigorúan a témához ragaszkodása nehezítette gondolatai – állításai megértését, gondolatmenete követését. Azonban amikor erőt vettem magamon és az utolsó sorokból átültem az első vagy második sorba, hogy jobban figyeljek, a hitigazságok csodálatos világa egyszercsak föltárult. Ettől kezdve egyetlen órát nem mulasztottam, délután a délelőtt hallottakat igyekeztem föleleveníteni jegyzeteimből, meg az ő könyveiből. Amikor egy-egy könyve megjelent a Szent István Társulatnál az Állami Egyházügyi Hivatal által engedélyezett-korlátozott példányszámban, akkor nekünk, kispapoknak azt előre meg kellett rendelni a kiadótól, különben nem jutott. Könyveit a papok-hívek néhány nap alatt felvásárolták, amire a zsinat utáni Egyházban a nyugateurópai katolikus közösségeknél – mellesleg teljes szabadságban éltek – nem volt példa. Ennek alapján elmondhatni, hogy a magyar papság dogmatikai ismereteit, a hívek – főként értelmiségiek – hitbeli tudását Gál Ferenc maga – egyedül biztosította legalább három évtizeden keresztül. Nem mintha nem lett volna mellette még számos teológiai tanár a magyar egyházban, de hozzá mérhető munkásságot ugyancsak keresni kellene. A munkásságon nem a mennyiséget értem, voltak divatos témák akkor is az autropocentrikus-emberközpontú teológiával kapcsolatban, amelyeket más teológusok szívesen és gyakran tárgyaltak, itthon és nyugaton egyaránt. Gál Ferenc kerülte ezeket. Számára a teológia mindig Isten-központú volt, az ember Isten kinyilatkoztatásának fényében ismerheti meg önmagát. Ezért gondja volt a magyar nyelvű teljes Szentírás szövegének megújítására. A bibliafordító bizottság ugyan kiosztotta a különböző szentírási könyveket a magyar katolikus biblikusok között, és Gál Ferenc csak arányos részt vállalt a kezdetnél. Ám több esetben vagy a gyenge minőségű munka, vagy a határidők semmibe vevése miatt neki kellett lefordítania a másokra kiosztott szövegrészeket. És az igazsághoz hozzátartozik, hogy volt olyan biblikus, aki évekig fönntartott magának egyes könyveket, végül azonban hozzá sem kezdett. Gál Ferenc vállalta magára a különböző fordítások egybevetését az eredeti héber-görög, meg a latin szövegekkel, nyelvész segítségével gondoskodott az akadémiai szintű, helyes magyarságukról. És évekig fizette a gépíró díját, mert a fordítás munkáját örömmel figyelő, azt időnként sürgető egyházi vezetők (Ijjas

József kalocsai érsek) elfelejtettek anyagi alapot biztosítani a munkálatok folyamán. A kiadó utólag persze megfizette a gépelés költségeit.

Könyvei – *Katolikus hittételek* (1962-három év átfutás, 1959-ben már megkapta az egyházi jóváhagyást, a borítója 1960-ban készült, a nyomtatás 1962-ben), *Idő az örökkévalóságban* (1964), *Zsinat és korforduló* (1968); hogy csak az elsőket említsem, meg a 2 kötetes *Dogmatikát* (1990) – mellett számos tanulmányt tett közzé a *Vigilia* hasábjain, majd az általa főmunkatársként jegyzett *Teológia* című folyóiratban. Nyugdíjasként a legalázatosabb munkát is vállalta, ami a fordítás. Számos tanulmányt ültetett át német nyelvből magyarra a *Communio* számára, s tette közzé azokat tanítványai neve alatt szerénységből, mert nem akarta, hogy mindenütt az ő neve szerepeljen. Szerénysége, egyszerűsége, mondhatni puritánsága volt még jellemző tulajdonsága a szorgalma, felülmúlhatatlan kitartása, szigorú időbeosztása, fegyelmezett, állandó munkálkodása mellett. Tanártársa, Zemplén György ennek hangot is adott, amikor „Gál kolléga" szüntelen munkálkodásáról beszélt. „Hogyan tud ennyit olvasni, írni, egyáltalán az íróasztal mellett ülni" – fakadt ki egyszer bizalmasan kispapjai előtt.

Hálásak lehetünk neki sok-mindenért. De még inkább Istennek, hogy a létező szocializmustól beárnyékolt, szürke évtizedek alatt ennyire hűséges és szorgalmas papot és tanárt adott Gál Ferenc személyében a magyar Egyháznak.

(Született: Pácin, Zemplén megye, 1915. márc. 14., meghalt Bp. 1998. július 25. 1990-től 1998-ig a Pázmány Péter Katolikus egyetem első, alapító rektora, tíz éven át a Pápai Teológiai Bizottság tagja volt.)

Elhangzott a Budapest-Felsőkrisztinavárosi Plébánián 2015. IX. 12-én, Gál Ferenc emléktáblájának felavatásakor; majd bővítetten a PPKE HTK Gál Ferenc-emléknapon, 2015. X. 16-án.

Török József